

O'lmas Umarbekov hikoyalarda qahramonlar obrazining ko'rsatilishi

Nurqobilova Shahnoza Urol qizi

Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti magistranti

Annotatsiya. O'zbek adabiyotining zamonaviy taraqqiyot bosqichida bir qator salmoqli ijodkorlar yetishib chiqqan bo'lsa, ular orasida O'lmas Umarbekov o'zining psixologik teranlik, ijtimoiy tahlil va hayotiy haqiqatlarga sodiq yondashuvi bilan ajralib turadi. Mazkur maqolada O'lmas Umarbekov ijodidagi qahramonlar obrazi "Sovg'a" va "Ko'prik" hikoyalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: "Sovg'a", "Ko'prik" hikoyalari, badiiy obraz, qahramonlar.

Kirish: O'zbek adabiyotining zamonaviy taraqqiyot bosqichida bir qator salmoqli ijodkorlar yetishib chiqqan bo'lsa, ular orasida O'lmas Umarbekov o'zining psixologik teranlik, ijtimoiy tahlil va hayotiy haqiqatlarga sodiq yondashuvi bilan ajralib turadi. Yozuvchining hikoyalari chuqur badiiy mazmun va ta'sirli obrazlar orqali o'quvchini o'ylantirish, unga hayotiy saboqlar berishga xizmat qiladi. O'lmas Umarbekov asarlarining diqqatga sazovor jihati — undagi qahramonlar obrazining real hayotga yaqin, ruhiy dunyosi boy va o'ziga xoslik bilan tasvirlanishidir. Ushbu tezis ishida yozuvchining "Sovg'a" va "Ko'prik" nomli hikoyalari misolida qahramonlar obrazining ochilishi, ularning ruhiy kechinmalari, ichki qarama-qarshiliklari hamda jamiyat bilan bo'lgan munosabati tahlil qilinadi.

O'lmas Umarbekov ijodiga umumiy nazar soladigan bo'lsak O'lmas Umarbekov — XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlarida o'zbek nasrida faol ijod qilgan yozuvchilardan biri bo'lib, u ko'proq qisqa hikoya janrida o'zini namoyon qilgan. Uning asarlari o'zbek jamiyatidagi ma'naviy muammolar, inson va jamiyat, oila va muhabbat kabi muhim masalalarga bag'ishlangan. Yozuvchi o'z hikoyalaridagi qahramonlari misolida vaziyatga to'g'ri baho berish va chuqur mushohada qilish qobiliyatini yorqin tarzda ko'rsatib berolgan.

Yozuvchi hikoyalarda inson ruhiyatini, ichki dunyosini chuqur o'rganishga intiladi. Oddiy odamlar hayoti orqali katta haqiqatlar ochiladi. Qahramonlar hayotda duch keladigan murakkab tanlovlar, ijtimoiy bosim va ruhiy iztiroblar asar syujeti orqali ifoda etiladi.

“Sovg’a” hikoyasida qahramonning ichki kechinmalari xususida soʻz yuritadigan boʻlsak uning insoniy tuygʻulari va oila munosabatlaridagi harakatlari orqali kerakli xulosaga ega boʻlishimiz mumkin.

“Sovg’a” hikoyasi insoniy tuygʻular, ayniqsa mehr, eʼtibor va oila doirasidagi munosabatlar haqida hikoya qiladi. Hikoyaning bosh qahramoni — oʻz oilasini sevuvchi, ammo oʻz tuygʻularini ifoda etishda qiynaladigan oddiy erkak. U sovgʻa berish orqali mehrini ifoda etmoqchi boʻladi, ammo bu tashqi harakat ichida katta ichki kurash yotadi.

Qahramon hayoti davomida kechgan tajribalari, sovgʻaning qadriga yetish, moddiy va maʼnaviy qadriyatlar oʻrtasidagi ziddiyatlar hikoyaning asosiy gʻoyalardan biri sifatida namoyon boʻladi. Yozuvchi obrazni tavsiflashda tashqi taʼrifdan koʻra ichki monolog, ruhiy kechinmalar orqali ochadi. Bu esa oʻquvchida obraz bilan hamnafas boʻlish, uni chuqur anglash imkonini beradi.

“Koʻprik” hikoyasi — murakkab ijtimoiy-maʼnaviy mazmuni oʻz ichiga olgan asar. Bu yerda muallim obrazi asosiy qahramon sifatida koʻrsatiladi. U jamiyatdagi oʻzgarishlar, yoshlar tarbiyasi, axloqiy tanazzul kabi muammolar bilan yuzma-yuz keladi. Muallim oʻz prinsiplari, eʼtiqodi va ruhiy olami bilan oʻz zamonidan ilgarilab borishga urinadi. Biroq atrofdagi jamiyatning befarqligi, oʻzgarishlarga qarshi murosasizligi uning ruhiy inqirozga tushishiga sabab boʻladi. Koʻprik bu yerda ramziy obraz boʻlib, insonlar orasidagi aloqa, avlodlar orasidagi bogʻliqlikni anglatadi. Muallim obrazida halollik, fidoiylilik, kelajakka masʼuliyat kabi qadriyatlar mujassam. Bu obraz oʻzbek adabiyotida kamyob boʻlgan, ammo oʻquvchi qalbiga yaqin insoniy siymoni yaratishga xizmat qiladi.

Mazkur hikoyalardagi qahramonlar oʻxshash jihatlari va farqlari xususida soʻz yuritadigan boʻlsak har ikki hikoyadagi qahramonlar hayotiy, real va oʻziga xos. Ular ichki iztirob va tashqi muhit bosimi ostida harakat qiladilar. Ularning harakati va qarorlarida katta maʼnaviy yuk yotadi.

“Sovgʻa”dagi qahramon oila, mehr, samimiyat timsoli boʻlsa, “Koʻprik”dagi muallim jamiyat, axloq, kelajak oldidagi javobgarlik timsolidir. Har ikki hikoyada ham muallif obrazlar orqali katta gʻoyalarni ifoda etishga harakat qiladi. Farqli jihatlari shundaki, “Sovgʻa”da shaxsiy ichki kechinmalar va oilaviy munosabatlar markazda tursa, “Koʻprik”da ijtimoiy va axloqiy masalalar old planga chiqadi.

XULOSA.

O‘lmas Umarbekov hikoyalarida qahramonlar obrazini yaratishda chuqur psixologik tahlilga tayanibgina qolmay hayotiy tahlil va misollar yordamida o‘quvchiga yetkazib beriladi. “Sovg‘a” va “Ko‘prik” hikoyalaridagi obrazlar hayotiy haqiqatga yaqin, samimiy va ibratlidir. Bu va bunga o‘xshash hikoyalar yosh avlod tarbiyasi va ularning yetuk barkamol shaxs sifatida voyaga yetishida alohida ahamiyat kasb etadi.

Yozuvchi obrazlar orqali insoniy qadriyatlarni — mehr, sadoqat, vijdon, mas‘uliyat kabi tushunchalarni yoritadi. Bu obrazlar o‘quvchini o‘ylantiradi, unda hayotga nisbatan chuqurroq munosabat uyg‘otadi.

O‘lmas Umarbekov ijodini tahlil qilish orqali zamonaviy o‘zbek nasrida insoniylik, axloqiy tanlov va jamiyat oldidagi mas‘uliyat kabi mavzular qanday ifodalanayotganini ko‘rish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Umarbekov O. “Sovg‘a” va boshqa hikoyalar. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, [nashr yili].
2. Umarbekov O. “Ko‘prik” hikoyasi. – Adabiy manbalar to‘plami, [yil].
3. Xudoyberdiyev A. O‘zbek nasrida obrazlar tahlili. – Toshkent: Fan, 2010.
4. Turobov S. Zamonaviy o‘zbek hikoyachiligi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
5. O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati gazetasi maqolalari, 2020–2024 yillar.

**Research Science and
Innovation House**